

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC80 (82)

ISSN 1857-7059

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

2019

YEARBOOK

2019

ГОДИНА 10
БРОЈ 14

VOLUME X
NO 14

GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

**УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ**

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2019
YEARBOOK
2019**

**ГОДИНА 10
БР. 14**

**VOLUME X
NO 14**

**GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF PHILOLOGY**

ГОДИШЕН ЗБОРНИК ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

За издавачот:

вонр. проф. Драгана Кузмановска

Издавачки совет

проф. д-р Блажо Боев
проф. д-р Лилјана Колева-Гудева
проф. д-р Виолета Димова
вонр. проф. Драгана Кузмановска
проф. д-р Луси Караниколова -Чочоровска
проф. д-р Светлана Јакимовска
доц. д-р Ева Ѓорѓиевска

Редакциски одбор

проф. д-р Ралф Хајмрат – Универзитет од Малта, Малта
проф. д-р Нецати Демир – Универзитет од Гази, Турција
проф. д-р Ридван Цанин – Универзитет од Едрене, Турција
проф. д-р Стана Смиљковиќ – Универзитет од Ниш, Србија
проф. д-р Тан Ван Тон Та – Универзитет Париз Ест, Франција
проф. д-р Карин Руке Бритен – Универзитет Париз 7 - Дени Дидро, Франција
проф. д-р Роналд Шејфер – Универзитет од Пенсилванија, САД
проф. д-р Кристина Кона – Хеленски Американски Универзитет, Грција
проф. д-р Златко Крамариќ – Универзитет Јосип Јурај Штросмаер, Хрватска
проф. д-р Борјана Просев-Оливер – Универзитет во Загреб, Хрватска
проф. д-р Татјана Гуришиќ-Бекановиќ – Универзитет на Црна Гора, Црна Гора
проф. д-р Рајка Глушица – Универзитет на Црна Гора, Црна Гора
доц. д-р Марија Тодорова – Баптистички Универзитет од Хонг Конг, Кина
доц. д-р Зоран Поповски – Институт за образование на Хонг Конг, Кина
проф. д-р Елена Андонова – Универзитет „Неофит Рилски“, Бугарија
м-р Диана Мистреану – Универзитет од Луксембург, Луксембург
проф. д-р Зузана Буракова – Универзитет „Павол Јозев Сафарик“, Словачка
доц. д-р Наташа Поповиќ – Универзитет во Нови Сад, Србија
проф. д-р Светлана Јакимовска, доц. д-р Марија Кукубајска, проф. д-р Луси
Караниколова-Чочоровска, доц. д-р Ева Ѓорѓиевска, проф. д-р Махмут Челик,
проф. д-р Јованка Денкова, доц. д-р Даринка Маролова, доц. д-р Весна Коцева, виш
лектор м-р Снежана Кирова, лектор м-р Наталија Поп-Зариева, лектор м-р Надица
Негривска, лектор м-р Марија Крстева

Главен уредник

проф. д-р Светлана Јакимовска

Одговорен уредник

доц. д-р Ева Ѓорѓиевска

Јазично уредување

Лилјана Јовановска
(македонски јазик)

лектор м-р Биљана Петковска, лектор м-р Крсте Илиев, лектор м-р Драган Донов
(англиски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров, Благој Михов

Редакција и администрација

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Филолошки факултет

ул. „Крсте Мисирков“ 10-А п. фах 201, 2000 Штип Р. Македонија

YEARBOOK FACULTY OF PHILOLOGY

For the publisher:

Ass. Prof. Dragana Kuzmanovska, PhD

Editorial board

Prof. Blazo Boev, PhD

Prof. Liljana Koleva-Gudeva, PhD

Prof. Violeta Dimova, PhD

Ass. Prof. Dragana Kuzmanovska, PhD

Prof. Lusi Karanikolova-Cocorovska, PhD

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD

Ass. Prof. Eva Gjorgjievska

Editorial staff

Prof. Ralf Heimrath, PhD — University of Malta, Malta

Prof. Necati Demir, PhD— University of Gazi, Turkey

Prof. Rıdvan Canım, PhD— University of Edrene, Turkey

Prof. Stana Smiljkovic, PhD— University of Nis, Serbia

Prof. Thanh-Vân Ton-That, PhD— University Paris Est, France

Prof. Karine Rouquet-Brutin PhD — University Paris 7 – Denis Diderot, France

Prof. Ronald Shafer— University of Pennsylvania, USA

Prof. Christina Kkona, PhD— Hellenic American University, Greece

Prof. Zlatko Kramaric, PhD— University Josip Juraj Strosmaer, Croatia

Prof. Borjana Prosev – Oliver, PhD— University of Zagreb, Croatia

Prof. Tatjana Gurisik- Bekanovic, PhD— University of Montenegro, Montenegro

Prof. Rajka Glusica, PhD— University of Montenegro, Montenegro

Ass. Prof. Marija Todorova, PhD— Baptist University of Hong Kong, China

Ass. Prof. Zoran Popovski, PhD— Institute of education, Hong Kong, China

Prof. Elena Andonova, PhD— University Neofit Rilski, Bulgaria

Diana Mistreanu, MA— University of Luxembourg, Luxembourg

Prof. Zuzana Barakova, PhD— University Pavol Joseph Safarik, Slovakia

Ass. Prof. Natasa Popovik, PhD— University of Novi Sad, Serbia

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD, Ass. Prof. Marija Kukubajska, PhD, Prof. Lusi

Karanikolova-Cocorovska, PhD, Ass. Prof. Eva Gjorgjievska, PhD, Prof. Mahmut

Celik, PhD, Prof. Jovanka Denkova, PhD, Ass. Prof. Darinka Marolova, PhD,

Ass. Prof. Vesna Koceva, PhD, lecturer Snezana Kirova, MA, lecturer Natalija Pop-Zarieva,

MA, lecturer Nadica Negrievska, MA, lecturer Marija Krsteva, MA

Editor in chief

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD

Managing editor

Ass. Prof. Eva Gjorgjievska, PhD

Language editor

Liljana Jovanovska

(Macedonian language)

lecturer Biljana Petkovska, lecturer Krste Iliev, lecturer Dragan Donev

(English language)

Technical editor

Slave Dimitrov, Blagoj Mihov

Address of editorial office

Goce Delcev University

Faculty of Philology

Krste Misirkov b.b., PO box 201 2000 Stip, Republic of Macedonia

СОДРЖИНА CONTENTS

Јазик

Надица Негриевска

ПОТЕКЛОТО НА ПРЕДЛОЗИТЕ ВО ИТАЛИЈАНСКИОТ ЈАЗИК

Nadica Negrievska

THE ORIGINS OF PREPOSITIONS IN ITALIAN LANGUAGE 9

Дејан Маролов

ДЕТЕРМИНАЦИЈА И ДЕМАРКАЦИЈА НА ПОИМИТЕ

„МАЛА ДРЖАВА“ И „МАЛА СИЛА“

Dejan Marolov

DETERMINATION AND DEMARCATION OF THE TERMS

“SMALL STATE” AND “SMALL POWER” 17

Даринка Маролова, Марина Христовска

СИНТЕТИЗАМ И АНАЛИТИЗАМ ВО ГЕРМАНСКИОТ И

ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

Darinka Marolova, Marina Hristovska

SYNTHETISM AND ANALYTISM IN GERMAN AND

MACEDONIAN LANGUAGE 29

Култура

Ана Витанова-Рингачева

ШАМАНИСТИЧКИ РЕЛИКТИ ВО

РУСАЛИСКИОТ ОБРЕДЕН КОМПЛЕКС

Ana Vitanova-Ringacheva

SHAMANIC RELICS IN

RUSSAL RITUAL COMPLEX 37

Krste Iliev, Natalija Pop Zarieva, Marija Krsteva, Dragan Donev

THE ORIGINS OF THE SEVEN DEADLY SINS 49

Книжевност

Marija Krsteva, Dragan Donev, Kristina Kostova

OUTLINE OF FICTIONAL APPROPRIATIONS OF

F. SCOTT AND ZELDA FITZGERALD 57

Наташа Сараfoва

ЖЕНАТА ВО САЈБЕР-ПРОСТОРОТ

Natasa Sarafova

WOMEN IN CYBERSPACE 61

Наталија Поп Зарева, Крсте Илиев, Драган Донеv

ДРАКУЛА НА БРАМ СТОКЕР: СУЕВЕРИЕ ИЛИ РЕЛИГИЈА?

Natalija Pop Zarieva, Krste Iliev, Dragan Donev

BRAM STOKER'S DRACULA: SUPERSTITION OR RELIGION? 69

Методика

Neda Radosavlevikj, Hajrulla Hajrullai
ENHANCING LEARNING AUTONOMY IN AN ESP CLASS BY USING
LMS GOOGLE CLASSROOM 77

Марија Тодорова
НАСТАВАТА ПО ШПАНСКИ КАКО СТРАНСКИ ЈАЗИК ВО
РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
Marija Todorova
TEACHING SPANISH AS A FOREIGN LANGUAGE IN THE
REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA 85

Весна Коцева
РЕАКТИВНА ИМПЛИЦИТНА НАСТАВА НАСПРОТИ
ДИРЕКТНА ДЕДУКТИВНА ПРОАКТИВНА ЕКСПЛИЦИТНА НАСТАВА
Vesna Kocева
REACTIVE IMPLICIT INSTRUCTION VS.
DIRECT DEDUCTIVE PROACTIVE EXPLICIT INSTRUCTION 93

Марија Тодорова
МЕЃУКУЛТУРНИ РАЗЛИКИ ВО ВЕРБАЛНАТА И
НЕВЕРБАЛНАТА КОМУНИКАЦИЈА
Marija Todorova
INTERCULTURAL DIFFERENCES IN VERBAL AND
NONVERBAL COMMUNICATION 103

Прилози

Ева Ѓорѓиевска
АМЕРИКАНСКИ ПРЕДАВАЊА ОД ИТАЛО КАЛВИНО
Eva Gjorgjievska
AMERICAN LECTURES BY ITALO CALVINO 113

МЕЃУКУЛТУРНИ РАЗЛИКИ ВО ВЕРБАЛНАТА И НЕВЕРБАЛНАТА КОМУНИКАЦИЈА

Марија Тодорова¹

¹Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
marija.todorova@ugd.edu.mk

Апстракт: Културата е фактор што влијае врз употребата и интерпретирањето на јазикот и на сигналите од невербалната комуникација, т.е. има значително влијание, како врз вербалната, така и врз невербалната комуникација. Во овој труд се наведуваат дел од меѓукултурните разлики во комуникацијата, со цел да се развие меѓукултурно разбирање, да се овозможи комуникација со луѓе кои доаѓаат од различни култури, да се избегне создавањето на стереотипи и да се олесни комуникацијата во меѓукултурна средина.

Клучни зборови: *култура; вербална комуникација; невербална комуникација; меѓукултурни разлики.*

INTERCULTURAL DIFFERENCES IN VERBAL AND NONVERBAL COMMUNICATION

Marija Todorova¹

¹Faculty of Philology, Goce Delcev University, Stip, Macedonia
marija.todorova@ugd.edu.mk

Abstract: Culture is a factor that influences the use and interpretation of the language and the nonverbal signals i.e. it has a significant impact on both verbal and nonverbal communication. This paper covers some of the intercultural differences in communication in order to develop intercultural understanding, to empower communication with people from different cultures, to avoid stereotyping, and to facilitate communication in an intercultural environment.

Key words: *culture; verbal communication; nonverbal communication; intercultural differences.*

Вовед

Комуникацијата е двонасочен или многунасочен процес, преку кој луѓето меѓусебно разменуваат информации, идеи, чувства. При комуникација, индивидуите взаемно си дејствуваат, влијаат и меѓусебно се разбираат. Така, комуникацијата се разбира како процес на заемно дејство, меѓусебно разбирање или не разбирање (Симеонова, 2010, стр. 594).

Милер и Штајнберг претпоставуваат дека кога луѓето комуницираат, тие всушност ги предвидуваат ефектите или резултатите од нивното комуникативно

однесување (G. Miller, M. Steinberg, 1975, str. 7). Свеста за предвидувања зависи од степенот до кој сме свесни за алтернативните исходи од интеракциите. При предвидувањата, соговорниците се потпираат на своето знаење за минатото и очекувањата за иднината (W.B. Gudykunst, S. Ting-Toomey, 1988, str. 18). Ние комуницираме и ги толкуваме меѓусебните пораки според нашите перцепции за околината. Ричард Мид посочува дека „овие перцепции се селективни во однос на тоа што е важно“ (R. Mead, 1990, str. 6).

Постојат повеќе форми на комуникација, но основната поделба е врз основа на тоа дали пораките што се испраќаат, се составени од зборови или од невербални знаци. Така, постојат вербална и невербална комуникација. Важно е да се каже дека ниту еден комуникациски процес не е целосно вербален или целосно невербален, напротив, вербалната и невербалната комуникација, како форми на човековата комуникација, се надополнуваат, заменуваат и збогатуваат една со друга. Вербалната комуникација се остварува преку јазикот кој се смета дека претставува дел од културата, затоа што од една страна со помош на јазикот се опишуваат сегменти од културата, а од друга пак, културата остава белег во јазикот и во комуникацијата на луѓето. Културата е фактор што создава големи разлики во употребата и интерпретирањето на јазикот и на сигналите од невербалната комуникација, т.е. има значително влијание, како врз вербалната, така и врз невербалната комуникација. При секоја вербална комуникација, особено се нагласува потребата од внимание на употребата на невербалните сигнали, бидејќи многу лесно може да дојде до недоразбирања, иако учесниците зборуваат на ист јазик. Тие недоразбирања се јавуваат како резултат на културните разлики помеѓу соговорниците. Различната перцепција и разликите во јазикот и културата на соговорниците може да бидат пречка во одвивањето на комуникацијата. За непречен и ефективен комуникациски процес, сите учесници во комуникацијата мора да покажуваат почит и да се свесни за меѓусебните разлики.

Подолу се разгледани некои од меѓукултурните разлики во вербалната и невербалната комуникација.

Меѓукултурни разлики во вербалната комуникација

Покрај невербалните сигнали, јазикот има значајна улога во процесот на комуникација. Културата влијае врз директната вербална комуникација, т.е. врз јазикот и неговото значење во различни култури.

I. Комуникативни разлики

Во однос на (ин)директноста во искажувањето, постојат повеќе начини на изразување. На пример, Кинезите обично заобиколуваат кога зборуваат, без да ја изразат директно идејата, посебно кога треба да побараат услуга; Американците за разлика од Кинезите, на најдиректен начин го кажуваат своето мислење; Шпанците пак, зборуваат со многу сложени реченици и со често повторување на сврзници, предлози, па дури и цели изрази со цел појасно изразување на идејата или мислата што сакаат да ја споделат со соговорникот; во македонскиот јазик се избегнува повторување на одредени лексеми, но се употребуваат кратки заменски форми или член. Наместо постојано да се повторува заменката *мој* (*мојот син*, *мојата соба*, *мојот живот*) што е нормален случај за германскиот јазик (*mein Sohn*, *mein Zimmer*, *mein Leben*), на македонски се вели: *син ми*, или *собата*, *животот*, итн.

Тонот, јачината на гласот, акцентот, интонацијата и потенцирањето на одредени зборови се најбитните карактеристики на гласот на испраќачот на пораката. Начинот на зборување, свесно или несвесно влијае врз пораката што се пренесува и е

условен од културната разновидност. Така, Арапите зборуваат гласно, што за нив значи моќ и искреност и затоа според нив треба да се зборува што погласно за да биде појасно; за Бразилците гласното зборување означува заинтересираност и вклученост во комуникацијата; Филипинците зборуваат нежно, што за нив претставува знак за добро образование и воспитана личност; Американците зборуваат со повисок тон кога се лути и нервозни; Шпанците¹ зборуваат нежно, но брзо, со неколку паузи во текот на зборувањето; Германците зборуваат гласно и јасно и ги изговараат секогаш речениците до крај. Во Германија, зборувањето со висок и заповеден тон се смета за показател на авторитет и самодоверба (Martin J. S., and Chaney, L. H., 2006, str. 59); Јапонците пак, сметаат дека личноста која употребува заповеден и висок тон во зборувањето нема самоконтрола и според нив, тивкото зборување е показател на добри манири (Martin J. S., and Chaney, L. H., 2006, str. 59). Во основа, тивкото зборување во повеќето европски култури, вклучувајќи ги и македонската и останатите балкански култури, може да е показател на неискреност, мала самодоверба или недоволно познавање на предметот за кој се зборува. Македонците почнуваат да зборуваат и кога ќе добијат фидбек („feedback“) дека се разбрани, го прекинуваат текот на реченицата и започнуваат нова реченица, со цел да добијат на време; Финците пак, главно зборуваат малку, но со долги паузи кои не треба да бидат сфатени како недостаток на интерес за разговор.

II. Јазични разлики

Јазичните разлики можат да се манифестираат на ниво на лексика и на ниво на граматика.

A) Лексика

1) Употреба на различни средства за да се изрази едно исто значење:

- По заблагодарување од страна на соговорникот во Германија е вообичаено да се рече *keine Ursache*, во Франција *Pas de quoi*, во Шпанија *De nada*, а во Македонија *нема на што*.
- За германскиот израз *Schade* (мак. *штета*) на португалски се вели *Che pena* (превод: *Каква болка*).
- За македонската поговорка *Крушата под круша паѓа* како соодветен пандан се користи германската поговорка *Der Apfel fällt nicht weit vom Apfel* (превод: *Јаболкото не паѓа далеку од јаболкото*).

2) Користење на ономаатопејски звуци. Ваквите звуци (или слогови) се паралингвистички зашто не се дел од вообичаениот фонолошки систем на еден јазик, иако пренесуваат конвенционални значења. На пример:

- Птица – *pío* (шпански) – *tweet* (англиски) – *cui cui* (француски) – *Piep Piep* (германски) – *цив цив* (македонски);
- Куче – *gauh* (шпански) – *arf* (англиски) – *ouah ouah* (француски) – *Wau Wau* (германски) – *au au* (португалски) – *ав ав* (македонски).

3) Постојење на лексички дупки (реалии). Реалиите се лесно препознатливи културни специфики. Тоа се зборови специфични за една култура кои не се присутни во друга, затоа што опишуваат феномени специфични само за таа културна заедница и согласно тоа, нема соодветен назив за истите во секоја од споредуваните култури.

- Пр. *Tracht* (баварска народна носија), *mozzarella* (вид јадење во Италија), *flamenco* (танц во Шпанија), *зелник* (специјалитет во Македонија) итн.

¹ Во шпанскиот јазик, интонацијата и повишувањето на гласот има голема улога при изговарањето на зборовите или речениците. Исказна реченица со непроменет редослед на зборовите, но само со менување на интонацијата може да премине во прашална или извична реченица. Пр. *Ah, ¿quieres ir al cine.* – *Аха, сакаш да одиш на кино.* / *¿Quieres ir al cine?* – *Сакаш ли да одиш на кино?* / *¡Ah, quieres ir al cine!* – *Аха, сакаш да одиш на кино!*

Б) Граматика

- Зборовите во реченицата во германскиот јазик имаат строг редослед. За разлика од германскиот, македонскиот јазик допушта поголема слобода.
- Субјектот мора да е присутен во германската реченица, додека пак во македонската, како и во шпанската, не е пожелно, затоа што категоријата лице ја носи глаголот во вид на суфикс и не мора дополнително да се именува како што е случај со германскиот: *Ich bin gestern gekommen.* (Дојдов вчера.)
- Употреба на заменската форма *man* (човек) во германскиот јазик е многу почеста отколку во македонскиот, каде се претпочита 2. лице еднина и 1. лице множина.

III. Стилистички разлики

А) Јазични (регионални) варијации – (акценти и дијалекти)

- Мексичко-американскиот јазик или „chicano“ јазикот е мексичко-шпански дијалект со лексички заемки од англискиот јазик. Карактеристиките на овој дијалект се: дислоцирање на акцентот на зборовите, како на пр. *maíz* – *maiz*; промена на звукот на вокалите без акцент, на пр. „*policía*“ – [polecía], „*manejar*“ – [manijar]; испуштање на палаталната меѓувокална /y/: „*gallina*“ – [gaína] наместо [gayína], „*estrellita*“ – [estreíta] наместо [estreyíta]
- Шпанците и Латиноамериканците имаат различни зборови со едно и исто значење (исто како и Англичаните и Американците). На пр. за „убаво“ во Шпанија се почесто се употребуваат зборовите „*guapo*“ или „*bonito*“, а во Латинска Америка зборот „*lindo*“.

Б) Социјални варијации

Антропологот Едвард Хол ги поделил културите на „нискоконтекстуални“ во кои контекстот има мало влијание за пораката и „висококонтекстуални“ во кои контекстот има значително влијание за пораката. Тој смета дека, контекстот е најважен фактор за неговата теорија и дека познавањето на карактеристиките на „нискоконтекстуалните“ и „висококонтекстуалните“ култури е клучен аспект за одвивање на успешна комуникација². Припадниците на различни социјални групи зборуваат на различен „јазик“ од официјалниот. Така, во САД на пр. Афроамериканците неправилно го употребуваат глаголот „*to be*“ по лица или воопшто не го употребуваат: „*I know you was busy that night*“ или „*I are busy*“, или пак „*We in the playoffs*“. Нивниот жаргон има свои карактеристики и при пишувањето: *wit* – *with*, „*Dats my wish*“ – „*That's my wish*“, „*Talk to dem*“ – „*Talk to them*“, „*10 more dayz*“ – „*10 more days*“, „*We in da room*“ – „*We are in the room*“. Во шпанскиот јазик пак, често се меша употребата на глаголот „*сум*“, т.е. глаголите „*ser*“ и „*estar*“. Ниската класа, необразованите луѓе од земјите од шпанско говорно подрачје, често го употребуваат глаголот „*ser*“ во случаи кога правилно треба да се употреби глаголот „*estar*“ и обратно. На пр. *¿Cómo está tu mamá?* – *Како е мајка ти?*; *¿Cómo es tu mamá?* – *Каква е мајка ти?* (Како изгледа?). Исто така, многу е важно е да се спомене дека, во шпанскиот јазик, формите за „*tú*“ и „*vosotros, as*“, т.е. личните заменки за второ лице, еднина и множина се употребуваат само во Шпанија, додека во Латинска Америка таа форма не постои и се употребува само учтивата форма за „*usted*“ и „*ustedes*“ во сите ситуации, во случаи да се изразува или да не се изразува учтивост. На пример, *¿Vosotros habláis español?* – *Зборувате ли шпански?* – *неучтива форма*; *¿Uds. hablan español?* – *Зборувате ли шпански?* – *учтива форма*.

² <https://marinelgerritsen.files.wordpress.com/2011/12/gerritsen-1998a.pdf> (преземено на 10 октомври 2019г.)

Меѓукултурни разлики во невербалната комуникација

Како што веќе споменавме погоре, комуникацијата се остварува со вербални елементи (зборовите и врските меѓу нив) и невербални (мимики, гестови, телесни движења, физички контакт). При преносот на информација, 45 % се вербалната комуникација (зборовите), а 55 % невербалната комуникација (гестови, движења) или поконкретно 7 % јазик – она што го зборуваме (содржината), 38 % глас – тонот, начинот на кој го кажуваме, 55 % слика – јазикот на телото, сигналите што ги испраќаме преку телото (Симеонова, 2010, стр. 595). Со постигнување на хармонија помеѓу вербалните и невербалните компоненти, комуникаторите ја пренесуваат саканата информација во целост, со сето нејзино значење, што секогаш не е возможно. Невербалните изразни средства можат да го зголемат (засилат) или да го намалат значењето на говорот. Секоја култура остава белези во јазикот и во начинот на комуницирање и однесување на луѓето. Овде ќе се задржиме на разликите во начинот на комуницирање помеѓу припадниците на различни културни заедници со помош на невербалните компоненти на комуникација кои се јавуваат како пропратни елементи на вербалната комуникација, т.е. на говорот. Поради неможноста да ги опфатиме сите случаи на невербално комуницирање, ќе наведеме само некои репрезентативни примери во однос на: начинот на поздравување, личниот простор и физичкиот контакт, изрази на лицето итн.

а) Начин на поздравување. За поздравување постојат повеќе варијанти на гестови. На пример, Европејците се поздравуваат со ракување и доста важен им е контактот со очи, што не е случај, на пример, со Јапонците кои избегнуваат поглед, како и со Турците, каде жените ги поздравуваат мажите со наведната глава без каков било контакт со очи. Кинезите пак, се поздравуваат со поклонување. Православните христијани, вклучувајќи ги и Македонците, при поздравување се бакнуваат трипати, додека пак муслиманите се бакнуваат двапати. Луѓето од Источна Европа, Шпанија, Грција, Италија, Португалија, Израел и арапскиот свет се прегрнуваат и бакнуваат при средба со семејството и пријателите што не е случај со луѓето од Јапонија и Скандинавија. Јужна Америка и Мексико исто така се места каде што допирот, т.е. топлата преградка за поздрав е рутина. За нив физичкиот контакт, т.е. преградката претставува важен дел од комуникацијата. Бразилците за поздрав го практикуваат допирот „поттупнување по рамо“ како и бакнежот на образ. Во Костарика, жените се поздравуваат со бакнеж на образите и рака на рамо.

б) Личен простор и физички контакт. Секој човек си има свој личен простор што би сакал да го зачува само за себе. Истражувачите на интеркултурната комуникација разликуваат „контактни“ и „неконтактни“ култури. Американците, на пример, сакаат поголем простор од она што е прифатено за нормално, на пр. за Мексиканците. Во комуникацијата во „контактните“ култури, односно во латиноамериканската, италијанската, израелската, шпанската и руската култура, се допушта помало растојание од растојанието што се допушта во комуникацијата во „неконтактните“ култури, односно во скандинавските, германската, англиската, северноамериканската и кинеската култура (Wolvin, A., and Coakley, C. G., 1996, str. 186). Луѓето од културите каде што повеќе се цени приватноста, обично посакуваат поголем простор меѓу нив и соговорникот, па така, на Јапонците, Американците, Канаѓаните и луѓето од северноевропските и јужноазиските култури им треба повеќе простор додека разговараат, отколку на луѓето од Средниот Исток, Латинска Америка (Martin J. S., and Chaney, L. H., 2006, str. 63;135), Источна и Јужна Европа, вклучувајќи ги овде и Македонците. За Северноамериканците, допир при разговор не се допушта, освен ако

се многу добри пријатели, за разлика од Ирачаните и луѓето од Саудиска Арабија кои вообичаено се допираат во текот на разговорот, што не е случај и со останатите култури во Азија (Martin J. S., and Chaney, L. H., 2006, str. 135).

в) Изрази на лицето

За успешна комуникација, многу важна е насмевката. Со насмевка се постигнува пријатна, искрена и дискретна комуникација, која може значително да ја „стопли“ атмосферата и да влијае врз зголемување на довербата помеѓу соговорниците. И таа може да биде условена од културата. Во американската и во повеќе европски култури, насмевката е показател на среќа или пријатност. Во Јапонија насмевката служи не само за изразување на радост и среќа, туку и за прикривање на засраменост, незадоволство или лутина. За Тајланѓаните, насмевката може да биде начин за постигнување хармонија и покажување добра волја за решавање на некој проблем (Locker, K. O., and Kienzler, D. S., 2008, str. 441). Постојат култури во кои се смета дека насмевката е резервирана само за најблиските и во нив честото насмевнување може да биде показател на несериозност или неискреност. Таков е случајот со Кореја, каде што луѓето кои постојано се насмевнуваат, се сметаат за несериозни (Martin J. S., and Chaney, L. H., 2006, str. 58).

Контактот со очите, како невербален знак, во интеркултурен контекст, може да биде протолкуван на многу начини. На пример, во американската и европските култури контактот со очите е показател на почит, искреност, заинтересираност за она што се зборува; додека во повеќе азиски култури, директниот контакт со очите е непристоен и се смета за показател на непочитување. Па така, во Јапонија и Кина, поставувањето на погледот подолу од очите на соговорникот покажува почит (Martin J. S., and Chaney, L. H., 2006, str. 57). Во Јапонија, затворањето на очите при слушање е вообичаен сигнал на фокусираност и концентрираност за она што се зборува (Civiello, M., with Matthews, A., 2008, str. 164). Швеваните пак, додека разговараат со луѓе од други култури, одбегнуваат подолг контакт со очите, што не е случај кога разговараат со свој сонародник. За разлика од нив, во Америка и повеќе европски култури, долгиот контакт со очите се смета за непристоен.

Заклучок

Јазикот служи за комуникација на луѓето од одредена општествена заедница. Токму преку јазикот се идентификуваат социјалните групи како културни заедници. Секоја културна заедница си има свои специфични карактеристики кои ја прават посебна во секој поглед. Културата е дел од комуникациското однесување. Што зборуваме, како зборуваме, што гледаме, забележуваме или игнорираме, како мислиме и за што размислуваме, е под влијание на културата. Затоа, Хол верува дека „културата е комуникација и комуникацијата е култура“ (E.T. Hall, 1959, str. 169). Начините на јазично изразување, т.е. различните стилови на вербална комуникација се тесно поврзани со културата и драматично се разликуваат од една култура до друга и од една личност до друга. Користењето на ист јазик не значи задолжително и зборување на истиот јазик. Може да има некои културни разлики помеѓу соговорниците. Токму ваквите културни разлики и културното (не)знаење можат да доведат до погрешно разбирање или недоразбирање, дури и тогаш кога припадниците на две различни култури зборуваат еден ист јазик. Затоа, за да правилно се разберат пораките, многу е важно да се имаат предвид сите околности под чие влијание се одвива комуникацијата, т.е. да се земат предвид, како вербалните, така и невербалните и паравербалните елементи на јазикот, со цел да се избегнат недоразбирања во

интеркултурен контекст во однос на различните сфаќања за она што е (не)пристојно, (не)прифатливо, (не)културно итн.

Можеме да констатираме дека, како вербалните, така и невербалните и паралингвалните средства, како пропратни елементи на секоја комуникација се културолошки условени. Начинот на кој ги конструираме речениците, како се изразуваме, како им се обраќаме на другите луѓе, начинот на поздравување, како звучиме кога зборуваме, како соопштуваме, сето тоа е одраз на културата. Секоја култура си има свој начин на гледање и интерпретација на светот и затоа, во никој случај не треба да ги генерализираме карактеристиките на сите припадници на одредена култура, затоа што во тој случај би создале стереотипи.

Користена литература

- [1] Симеонова Ѓ. (2010). *Прилики и отлики меѓу естествениа и учебниа диалог, произтичааи от естеството на социопсихологическата ситуациа*. В сп.

Езици и култури в диалог. Традиции, приемственост, новаторство, Св. Климент Охридски, София

*

- [2] Civiello, M., & Matthews, A., (2008). *Communication Counts: Business Presentations for Busy People*, John Wiley & Sons, Inc., New York.
- [3] Gudykunst, William B & Ting-Toomey, Stella & Chua, Elizabeth (1988). *Culture and interpersonal communication*. Sage Publications, London.
- [4] Hall, E.T. (1959). *The silent language*, Doubleday, New York.
- [5] Locker, K. O., & Kienzler, D. S., (2008). *Business and Administrative Communication*, McGraw-Hill, New York.
- [6] Martin, J. S., & Chaney, L. H. (2006). *Global business etiquette: A guide to international communication and customs*. Westport, Conn: Praeger Publishers, London.
- [7] Mead R. (1990). *Cross-Cultural Management Communication*, Wiley, New York.
- [8] Miller G. & Steinberg M. (1975). *Between people*, Chicago: Science Research Associates.
- [9] Wolvin, A., & Coakley, C. G., (1996). *Listening*, McGraw-Hill, New York.

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ГОДИШЕН ЗБОРНИК 2019